

PITYMALLATKOR

Az öreg ember leült a ház előtti töltésre s egy járompálcával piszmogott. Bicskája nemigen fogta a kemény bükkfát, feltápászkodott hát, elment a kőasztalig, ráköpött a szélére s odafente néhányszor a pengét. Végighúzta rajta a hüvelykujját, jónak találta, letelepedett ismét s hozzálátott a faragáshoz.

Felesége a pitvarban térült-fordult. A sütökemence padkájáról leráncigált egy ócska zsákot, színültig mérített egy fakupát a benne levő törökbúzába s hátrament vele a trágyadomb felé. Amennyi majorság, mind ott kapirgált. Mikor meglátták, egykettőre otthagyták a szemetet, szaladtak feléje, de azért szokásból biztatgatta őket: „Pirika, pirika, pity-pity!” Egy kövér réce a hasát a földön húzta s minden harmadik-negyedik lépésnél elbotlott, úgy sietett, nehogy elmaradjon a kukoricától.

Egy perc alatt eltakarították a földről a szemet s húzódtak a ketrec felé. Az emeletre a tyúkok s a csirkék sétáltak fel egy odatámasztott karón. Némelyik megcsúszott a tolongásban s előlről kezdte a dolgot. Elültek a rudakon, közbül a kakas méltóságteljesen pöffeszkedett. A récék még egyet-kettőt bukdácsoltak az istálló melletti pocsolijában, aztán ők is elfoglalták helyüket a földszinten. Az öregasszony elreteszelte az ajtókat s visszaindult. A kőasztal melletti ágasról levette a sajtárt s a kútnak tartott. A vederben egy csepp víz sem volt, márpedig fejés előtt ki kell rázni egy kicsit az edényt. Odakiáltott az embernek:

— Jűjjen már ked na, húzzan egy kicsi vizet!

Az öreg felszedelőzködött, letett mindent a kőasztalra s a kúthoz ment. Megmerítette a vedret, felesége alája tartotta a sajtárt, beleoccsantott egy csupornyí vizet, kiöblítette, s aztán ment az istállóba. Az ember utána. Ott vakargatta a tehenek farát egy-egy kicsit, míg az

asszony fejt. Az illatos, meleg tej csurranva habzott a sajtárban, a tehének jámboran állták a fejést.

Az öreg az ajtófélfához támaszkodott, kivette harisnyája ellenzője mellől a dohányzacskóját, s a kis veres cseréppipát elkezdte tömködni. Egy szál kénes gyufát végighúzott a szűrharisnya szárán kétszer-háromszor, míg sisteregni kezdett. A szaga egy kicsit csavarta az orrát, megvárta, míg sárga lángot vetett s aztán a dohány felé tartotta. Nagyokat szívott a kis, mocskos pipaszáron, közbe-közbe az ujja hegyével taszigálta ide-oda a dohányt s forgatta jobbra-balra a gyufaszálat. Mikor egészen végigégett, a parányi csonkot rátette az égő pipára s rácsapta a kupakot, aztán a feleségéhez fordult:

— Feri is itthon lehetne már. Ott áll a szekér teli lucernával, ki hányja le? Reggel pedig ki kell menni vele a rétre!

— Hát aztán, vasárnap van — felelt az asszony —, a táncnak is csak most volt vége, nem hallja ke, hogy jönnek az utcán a fiatalok?

— Tánc ide, tánc oda — morgott az öreg —, elég lehetne a táncból. Már azóta három feleséget is táncoltam volna magamnak!

— Ke igen, mé' ke erősen fájin legény — vágott vissza csípősen a felesége, de aztán belátta, hogy igaza van az urának. Elférne a háznál egészen jól egy menyecske, az ő karja már a fejés után is elzsibbad, a nagyobb dologtól pedig olyan nyilallás áll a derekába, hogy meggörcsül tőle. Szó, ami szó, nem ártana, ha Feri asszonyt hozna a házhoz. Tudja isten, hogy mi van ezekkel a mai fiatalokkal. Régen, ahogy a legény hazajött a katonaságtól, az volt az első dolga, hogy megházasodjék. Ezek csak állnak, tátják a szájukat, mustrálgatják a leányokat, ez se, az se jó, mintha a háborúban mind grófkisasszonyokat lapogattak volna. Ami igaz — igaz, egy kicsit idős a legény. Huszonnyolc esztendő. Mikor az öreg annyi idős volt, már hétéves házasok voltak. Lehet bizony, hogy a huszonegy esztendő fa hamarabb fog tüzet, mint a huszonnyolc esztendő. Aztán hét évig egyfolytában katonának lenni, az se tréfadolog. Szegény Feri, éppen az utolsó esztendejét

szolgált, októberben szabadult volna. Hát egyszer csak kiüt a háború, elviszik a legényeket Galíciába, Szerbiába. Nesze neked, Feri lelkem, még négy esztendő. Az öregek, ahogy hazakerült, eleget biztatták:

— Házasodj meg, Feri, látod, mi is vének vagyunk már, hátha meghal anyád, mi lesz velünk?

Azt éppen nem lehet mondani, hogy kerülte volna a legény a fehérnépet. Minden nemzetsége jóvérű ember volt, de nem tudott sehogy se megállapodni egynél, aztán tudja az isten, mit hoztak ezek magukkal a háborúból.

Akármilyen jókedvük volt, valamelyik csak elkezdett beszélni a katonaságról, aztán egyik is mondott egyet, másik is tett hozzá valamit, mindjárt elborította valami keménység az arcukat. Olyan vasárnap délután nem volt, hogy Sánta Mózsi el ne kezdte volna:

— Hej Feri, Feri! Emlékszel-e, hogy mi volt Komarovnál? A csillagát annak a sturmnak, ha ott nem vagy, komám, ma én sem vagyok itt!

A leányok, surbankó legények, asszonyok, öregek, aki csak ott volt, körbeálltak s úgy lesték a Sánta Mózsi beszédjét.

— Úgy volt az, hogy ahogy sturmolunk, hát csak megyünk előre-előre. Egy-egy kicsit futunk is. Lőnek a muszkák az angyalát erősen, könnyű volt nekik, mert benn voltak a dekkungban. Le-lecsaptuk magunkat, mikor erősen muzsikáltak a golyók. Egyik felől futott Pálfí Dénes, másik felől Feri, a közepin én. Hát egyszer csak szegény Dénes elesik, hátranézek, hát éppen a homlokán ment be a golyó. „Na szegény Dénes, te sem búcsúztál el az édesanyádtól” — mondom, s azzal futunk Ferivel előre. Hát amikor a dróthoz érünk, felugrálnak a muszkák, de olyan kutya nagy emberek voltak, mint egy havas. Még annyi időm sem volt, hogy jól megnézzem őket, egy nagy veres szakállú nekem jön a szuronnal. Na, Sánta Jóska, te sem eszel több puliszkát, gondoltam magamban. Már a rokkomat piciszkálta a vas hegye, se nem láttam, se nem hallottam, azt hittem, hogy már a mejjemben van a vas, hát csak látom, hogy megcsóválja Feri a mannlichert s úgy odavágja a muszka fejéhez, hogy egyszeribe nyitva felejt

a száját. Még recsegett a koponyája a puskatús alatt, s olyan lyuk maradt rajta, hogy egy vakarót belé lehetett volna dugni. Felfordult a muszka s még keresztet vetett szegény. Isten úgy segítjen, megsajnáltam.

Az ilyen beszédek után mindig ott maradt a háborút járt, öreg legények arcán valami komorság.

De telt az idő, s az Isten szép, kék ege, a zöld mező, a rögre hulló verejtek elmosták a nehéz emlékeket. Megenyhült az emberek szíve, s lassan-lassan Feri is rájött arra a gondolatra, hogy nem ártana asszonyt vinni a házhoz.

A két öreg egymás mellett ült a töltésen, mikor belépett a kiskapun. Ő is odatelepedett. Az anyja kihozta a vacsorát, ettek s szótlánul nézegették az udvart, az eget.

Azt mondja egyszer csak az öreg:

— Hát aztán mi lesz, Feri?

— Hát már mivel, apám? — kérdi a legény.

— Hát az étellel, fiam — dünnyögi az öreg.

— Valahogy csak megélünk. Eddig is éltünk, ezután is élünk, ha a Fennvaló is úgy akarja — így a legény.

— Rosszul élünk, fiam!

— Miér', apám?

Az öreg kiveszi a pipát, a zacskót, a pipaszurkálót az ujjasához törli, megtömi a cserepet, gyufát gyújt, tempózik a pipával, kettőt-hármat szippant, szortyogatja a szárat, köpik egyet, félretörli a bajuszát, nyel egyet — aztán mégsem szól semmit.

A felesége sóhajtozik nagyokat. A legény cigarettát facsar s forgatja jobbra-balra, de nem gyújt rá. Várnak. Besötétedik. A kutya a kapu elé fekszik s a két első lábára hajtja fejét, az eresz alatt meg-megmozdulnak a galambok, az istállóból ide hallszik, hogy ropogtatják a tehenek a lucernát s közbe-közbe nagyokat fújnak.

Egyszer csak megszólal Feri:

— Édesapám!

— Mi a te?

— Hát azt akarom mondani, édesapám, hogy új kegyérre lehetne?

Az öreg kiveszi a pipát a szájából, hümget vagy két-tőt-hármat, az öregasszony még nyeg belé, olyan bol-dog. Megint hallgatnak.

Az öreg ember azt mondja:

— Aztán hogy és mint?

Megint csend. Ezalatt az öreg elgondolja, hogy ez már beszéd. Meg akar házasodni a legény, mégpedig hamarosan, csak nehogy valami bolondság legyen a dologban. Még kitelik tőle, hogy valami özvegy me-nyecskét akar elvenni, vagy valami „város kapuját”, vagy holmi koldust, aki egy rongyos fersingben jön a házhoz. „Csak megszabadít az effélétől a mennybéli Isten” — gondolja, kérdezni mégsem akar. Mondja meg a fiú.

Az öregasszony fészkelődik, majd felveti a töltés, hogy megtudja: ki lesz a menyé.

— Feri lelkem, édes fiam, drága gyermekem, aztán kit akarsz elvenni? — kérdi remegve.

Ez már tiszta beszéd. Erre már felelni kell.

Feri hallgat még egy kicsit, aztán egész halkan mondja:

— Zsófit, Vég Zsófit.

Szótlanul ülnek. „Hej az áldóját — tusakodik az öreg —, ez már aztán fájin. Ezt már eltalálta. Éppég a kedvemre. Egyetlen gyermek, van nekik vagy nyolc holdjuk. De milyen! Na, egy szó mint száz, ha a »Kap-tatóban« is az én ekém szánt az ősszel, az már nem tré-fadolog.”

Az öregasszony csak sóhajtozik. Meg van tökélete-sen elégedve a helyzettel.

Üldögélnek csendesen egy darabig. Aztán az öreg feláll s azt mondja:

— Hát igazítsd, fiam, a dolgot egykettőre!

Aztán bemennek a házba az asszonnyal.

Feri kinn marad. Elszívja a cigarettát s kimegy az utcára. Egy kicsit nézelődik jobbra-balra, aztán megin-dul Vég Zsófihoz. A házuk előtt megáll a kiskapu mel-lett s vár. Mikor járást hall az udvaron, köhint egyet. Szép csendesesen megnyílik a kapu, s ott áll Zsófi. Feri bemegy s beteszi maga után az ajtót. Megállanak a kis kertben. A legény dereka mellett egy hosszú szál mály-

varózsa nyúlik fel, s lilaszín virágai az arcához érnek. Feri átfogja a derekát s úgy beszélgetnek.

— Szóltam apáméknak, Zsófi — mondja a legény. A leány nem szól semmit. — Azt mondták, hogy új kenyérre lehet — folytatja Feri. Csendesen nézik a csillagokat. A legény magához öleli a leányt, megcsókolja:

— Beszélj édesanyáddal, Zsófi lelkem! — Zsófi hozzásimul s azt mondja:

— Beszélek, Feri!

Hallják, hogy kinyílik a pitvarajtó.

— Zsófi, Zsófi! — kiált a leány anyja. Zsófi odaszalad. Halkan beszélnek.

— Ki van itt? — kérdi az anyja.

— Feri — felel a leány.

— Hát aztán mi lesz már? Jaj, Zsófi fiam, ha hozám annyi ideig járt volna egy legény, s még nem tudtam volna, hogy elvesz, vagy nem vesz, kisült volna a két szemem!

A leány szégyelli mondani, hogy hát hiszen jól tudja ő, hogy mit akar Feri, csak simogatja a köténye szélét s hallgat.

— Na eridj — suttogja az anyja —, de nekem reggelre megmondd ápertén, hogy mit akartok!

Zsófi visszamegy Ferihez s a viláért el nem árulná neki, hogy miről beszélt az anyjával.

Ott diskurálnak sokáig a kiskertben, suttogva összevissza mindenről. A nyári éjszaka illatos, meleg, édes bódulatba ringatja őket. Zizegnek a falevelek fejük felett, s finom kis csattanásokkal felelnek nekik a csókok.

Elfáradnak s felülnek a csűrben a lucernás szekérre, egymás mellé dülnek s nézik a csillagokat. A hold sarlója percről percre fogy, keleten egy parányi sáv megszürkül az ég setétjén. A kakas elkukorékolja magát, s a szomszédokban felelgetnek a többiek. Álmos, édes kábulatban fonódik a leány a legényre. Az erősen szorítja magához s asszonnyá akarja tenni. Zsófi megdöbben. Visszahúzódik. „Istenem, hátha aztán elhagy” — vág lelkébe a kételkedés.

— Mit akarsz, Feri? Nem szabad! Hátha meggondolod a dolgot?

A leány szándéka tiszta, mint a falu fölött lebegő hajnali levegő, de nem enged. Ő is biztosítani akarja a leányt.

— Esküdj meg, Feri! — kéri Zsófica. Feri felemelkedik dőlteből, felnéz az égre, s azt mondja:

— Isten engem úgy segítjen, s az a szép fényes csillag az égen — s rámutat a tündöklő hajnali csillagra —, hogy elveszlek, Zsófikám lelkem!

A leány boldogan búvik az ölébe. Összeborulnak, mint két egymásba szakadó folyó. Az éjszaka sóhajt, s a csillagok tanúbizonyságul ragyognak a frigyhez.

Zsófica fázósan lopózik be a házba. Az anyja felébred:

— Jézus Mária, te leány, hiszen pitymallik már!

— Feri azt mondta, hogy újkenyérkor megtartjuk! — súgja Zsófica.

— Az már más — mondja az anyja, s nyugodtan alszik el abban a tudatban, hogy már két asszony van a szobában.